

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מתי קרבן חגיגה בא אף מהמעשר

(ח' א') אמר מר: בית הלל אומרים (חגיגת יו"ט של פסח באה אף) מן המעשר. (ומקשה) אמאי? דבר שבחובה הוא, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין!

אמר עולא: בטופל (מחבר מעשר עם החולין, ומביא).

(כיצד טופלים): (1) חזקיה אמר: טופלין בהמה לבהמה (אם אין מספיק בשר, מביא בהמה לחגיגה מן החולין, והשאר מן המעשר), ואין טופלין מעות למעות (לקנות בהמה גדולה).

(2) ורבי יוחנן אמר: טופלין מעות למעות ואין טופלין בהמה לבהמה.¹

תניא כוותיה דרבי יוחנן. **תניא** כוותיה דחזקיה.

תניא כוותיה דרבי יוחנן: "מסת",² מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין, ומנין שאם רצה לערב מערב? תלמוד לומר: "פֶּאֶשֶׁר יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ".

תניא כוותיה דחזקיה: "מסת", מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין. בית שמאי אומרים: יום ראשון מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר. ובית הלל אומרים: אכילה ראשונה מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר. ושאר כל ימות הפסח (חוץ מיו"ט ראשון), אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה.

(ומברר) ביום טוב מאי טעמא לא (יוצא במעשר בהמה כמו שיוצא במעשר שני)?

אמר רב אשי: דלמא אתי לעשורי ביו"ט, ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא (שצובע את העשירי בסיקרא, והוא צבע אדום).

מאי משמע דהאי "מסת" לישנא דחולין הוא?

דכתיב³ "וַיִּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אֶחָשׁוּרוּשׁ מִסַּעַר עַל הָאָרֶץ".

(3) ולהלן (ח' ב') אמרינן, דלרב ששת טופלין מעות למעות, ואף טופלין בהמה לבהמה.⁴

וברייתא דקתני 'אכילה ראשונה מן החולין',⁵ מאי 'אכילה ראשונה', שיעור דמי אכילה ראשונה מן החולין.

¹ למר (חזקיה) אתחזי ליה שפיר טפי יציאת ידי חובתו מן החולין כשמביא בהמה שלמה מן החולין, ולמר (רבי יוחנן) אתחזי ליה שפיר טפי כשחולין מעורבין עם כל אכילותיו. רש"י.

² דברים, פר' ראה, טז: וְעִשִׂיתָ חֵג שִׁבְעוֹת לַה' אֱלֹהֶיךָ מִסַּעַר נִדְבַת יְדָךְ אֲשֶׁר תִּתֶּן פֶּאֶשֶׁר יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ.

³ אסתר יא.

⁴ דחזקיה ורבי יוחנן הוא דפליגי בבהמה ובמעות. אבל מתנייתא דאיתנין לעיל, תניא כוותיה דמר דמר, לא פליגי במעות, אלא בבהמה, דהך דקתני אם רצה לערב, הוא דקאמר מעות דוקא, אבל אידך מתניתא סבירא לה בין מעות בין בהמה, ורב ששת כברייתא בתרייתא סבירא ליה. רש"י.

⁵ וקא סלקא דעתך דסעודה הבאה ראשונה על השולחן בעי כולה מחולין. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

חגיגת יום טוב באה ממעוֹת מעשר שני בטופל: מבואר דלבית הלל אפשר להביא שלמי חגיגה ממעשר שני, כשטופל לחזקיה, טופל בהמה שנקנתה בדמי מעשר, לבהמה שנקנתה מחולין. והאכילה הראשונה, מהבהמה שנקנתה מדמי החולין. לרבי יוחנן טופל מעוֹת מעשר שני, למעוֹת חולין, וקונה מכולם בהמה לחגיגה. ולרב ששת, בשני האופנים. ולהלכה, **הרמב"ם** כתב כרבי יוחנן, שטופל מעוֹת, 'וְהוּא שְׁיִהְיֶה שְׁעוֹר אֲכִילָה רְאוּנוֹ מִן הַחֲלִין', כרב ששת.⁶ **הראב"ד** כתב כחזקיה. **האור זרוע** פסק כרב ששת.⁷ **והמאירי** כתב הלכה כרבי יוחנן ושיש פוסקים כרב ששת.⁸

שלמי שמחה

(ח' א') **תנו רבנן:** 'וְשִׂמְחַת בְּחֻגְף',⁹ לרבות כל מיני שמחות לשמחה. מכאן אמרו חכמים: ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה, והכהנים בחטאת ואשם ובבכור ובחזה ושוק. יכול אף בעופות ובמנחות? תלמוד לומר "וְשִׂמְחַת בְּחֻגְף", מי שחגיגה באה מהם, יצאו אלו שאין חגיגה באה מהם (דחגיגה 'חֲלָב' כתיב בה, שמות כג, וְלֹא יֵלִין חֲלָב חֲגִי וְגו'). רב אשי אמר: מ"וְשִׂמְחַת" נפקא, יצאו אלו שאין בהן שמחה.

שיטות הראשונים

הבאת שלמי חגיגה ממעשר בהמה: שנינו בברייתא, ישראל יוצאין ידי חובתן במעשר בהמה. דעת **המאירי**, שההיתר להביא ממעשר בהמה נאמר רק לגבי שלמי שמחה; אבל שלמי חגיגה, אפשר להביא רק מן החולין. **והרמב"ם** כתב, "וְיוֹצֵא אֲדָם יְדֵי חוֹבַת שְׁלָמֵי חֻגְיָה בְּמַעֲשֵׁר בְּהֵמָה; וְאֵין מְבִיאִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, גְּזֵרָה שְׁמָא יַעֲשֶׂר בְּיוֹם טוֹב."¹⁰ **אבל לא בעופות ולא במנחות:** פסק **הרמב"ם** כטעמו של רב אשי, שאין יוצאין ידי חובת שלמי שמחה לא בעופות ולא במנחות, שאינן בשר המשמח.¹¹

⁶ ונחלקו המפרשים בדעתו. לדעת הלחם משנה, הרמב"ם פוסק כרבי יוחנן שניתן לטפול רק מעוֹת, וכתירוץ רב ששת את הברייתא המסייעת לחזקיה גם לאפשרות שטופלים מעוֹת. ולדעת ליקוטי הלכות, פוסק כרב ששת ובאמת ניתן לטפול גם בהמה, וכפי שפוסק הרמב"ם לגבי מעשר בהמה כמבואר להלן.

⁷ דליתא לדחזקיה, שהרי רבי יוחנן ורב חסדא ורב ששת כולו סבירא להו טופלין מעוֹת למעוֹת. אבל בהמה לבהמה, חזקיה ורב ששת סברי דטופלין בהמה לבהמה, ורבי יוחנן ורב חסדא דאין טופלין. והלכה כחזקיה, שהרי רבי יוחנן הוה תלמיד כלפי חזקיה, ואי משום דרב חסדא קאי כרבי יוחנן, הרי רב ששת דקאי כחזקיה דקאמר טופלין בהמה לבהמה. מעתה קיימא לן כרב ששת דטופלין בין מעוֹת למעוֹת בין בהמה לבהמה.

⁸ מקורות: רמב"ם וראב"ד (הל' חגיגה ב, ח). אור זרוע (חלק ב, ס' רלה). מאירי (חגיגה ז' ב').

⁹ דברים, פר' ראה, טז, יד: וְשִׂמְחַת בְּחֻגְף אֲתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ.

¹⁰ ונחלקו המפרשים בדעתו: לשיטת הליקוטי הלכות, ההיתר להביא שלמי חגיגה ממעשר בהמה, הוא על ידי טפילה בלבד, וכמו הדין של הבאת שלמי חגיגה ממעוֹת מעשר שני. ולשיטת הלחם משנה, מעשר בהמה נחשב חולין לעניין זה, ומותר להביא שלמי חגיגה ממעשר בהמה אף בלי טפילה. מקורות: רמב"ם (הל' חגיגה ב, ט), מאירי (חגיגה ז' ב').

¹¹ ובספר החינוך, בביאור מצוֹת חגיגה ברגלים, כתב ש'קרבתו אל'ו אין להן שעור, אלא אפילו אחד יספיק, בין בהמה בין עוף תור או גוזל. וכבר השיגו עליו המפרשים. ואפשר שכונתו לעולת ראייה שנכללה בדבריו ב'קרבתו אל'ו, שהיא באה אף מן העוף. מקורות: רמב"ם (הל' חגיגה ב, ז). ספר החינוך (מצוה פח).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מצוה לשתף גם עניים ונזקקים באכילת שלמים בחג: כתב הרמב"ם "כְּשֵׁיזָבַח אָדָם שְׁלָמִי חֲגִיגָה וְשְׁלָמִי שְׂמֻחָה, לֹא יִהְיֶה אוֹכֵל הוּא וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ בְּלֶבֶד וּיְדָמָה שְׂעֻשָׁה מִצְוָה גְמוּרָה, אֲלֹא חֲזֵב לְשִׂמְחָה עֲנִיִּים וְהֶאֱמַלְלִים, שְׂנֵאָמֵר: "וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֱלֻמָּנָה" (דברים טז, יד) - מֵאֲכִיל הַכֹּל וּמִשְׁקָם כְּפִי עֲשְׂרוּ. וְמִי שְׂאוֹכֵל זְבָחֵיו וְלֹא שִׂמַּח אִלּוּ עִמּוֹ - עָלָיו נֶאֱמַר: "זְבָחֵיהֶם כָּלָחֵם אוֹנִים לָהֶם, כָּל אֲכָלָיו יִטְמָאוּ כִּי לַחֲמֵם לְנַפְשָׁם" (הושע ט, ד). וּמִצְוָה בְּלוֹי יִתֵּר מִן הַכֹּל, לְפִי שְׂאִין לוֹ לֹא חֶלֶק וְלֹא נַחֲלָה, וְאִין לוֹ מִתְּנוּת בְּבֶשֶׂר..."¹²

איש כמתנת ידו - כמות העולות והשלמים

(ח' ב') **משנה:** מי שיש לו אוכלים מרובים (בני בית רבים), ונכסים מועטים, מביא שלמים (שלמי חגיגה) מרובים ועולות (ראייה) מועטות. נכסים מרובים ואוכלין מועטין, מביא עולות מרובות (דכתיב "איש כמתנת ידו") ושלמים מועטין. זה וזה מועט, על זה נאמר מעה כסף שתי כסף. זה וזה מרובים, על זה נאמר¹³ "איש כמתנת ידו ככרפת ה' אלהיך אשר נתן לך".

(שנינו במשנה) מי שיש לו אוכלים מרובים ונכסים מועטים, מביא שלמים מרובים. (ומקשה) שלמים מרובים, מהיכא מייתי, הא לית ליה?!

אמר רב חסדא, טופל ומביא פר גדול (כרבי יוחנן דטופלין מעות למעות).

אמר ליה רב ששת: הרי אמרו אף טופלין בהמה לבהמה!¹⁴

אמר עולא אמר ריש לקיש: הפריש עשר בהמות לחגיגתו, הקריב חמש ביום טוב ראשון, חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני (ולא אמרינן עובר הוא בבל תוסיף, ורחמנא אמר "וחגותם אותו" חד יומא ותו לא. דהנך נמי דחד יומא הוא, ושני, תשלומין דראשון).

רבי יוחנן אמר: כיון שפסק שוב אינו מקריב.

אמר רבי אבא: ולא פליגי, כאן בסתם (אם הפרישן סתם, אינו חוזר ומקריב), כאן במפרש (דאמר בהדיא: ליום ראשון אני מפריש את כולן. חוזר ומקריב, שאינו אלא תשלומי ראשון).

(ומברר) האי סתם (דאמרת אסור להקריב), היכי דמי? אילימא דליכא שהות ביום לקרב, האי דלא אקרבינהו דליכא שהות ביום (ומסתמא ליום ראשון הפרישן)! ואלא דלית ליה אוכלין, האי דלא אקרבינהו דלית ליה אוכלין!

(ומבאר) לא צריכא דאיכא שהות ביום, ואית ליה אוכלין (ובכל זאת לא הקריב את כולם בראשון). מדבקמא לא אקרבינהו, שמע מינה שיורי שיירינהו.

¹². מקורות: רמב"ם (הל' חגיגה ב, יד).

¹³. דברים, פר' ראה טז, יז.

¹⁴. התבאר לעיל, שהוא סובר דלא כחזקיה ורבי יוחנן, דפליגי בבהמה ובמעות, אלא סבירא ליה דטופלין בין מעות בין בהמה.

בעזה ש"ת
מסכת: חגיגה |
פרק: א | דף: ח'

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

שמע מינה שיורי שיירינהו: רש"י פירש, שמכיוון שהיה יכול להקריב ולא הקריב, אין הנותרות נחשבות תשלומים ליום טוב ראשון, ונחשב שהיה בדעתו לחוג שני ימים, ועובר על כל תוסף. וכתב המאירי, שלפירוש זה גם בחול המועד אסור להקריב. וכן נראה בשיטת הרמב"ם. **ורבנו חננאל** פירש, דכיון שלא שחטם שיירי שיירינהו, ונעשו כנדרים ונדבות שלא מחמת יום טוב, שאינן קריבין ביום טוב. ולפי זה, בחול המועד יהיה מותר להקריב. וכתב המאירי שכן עיקר.¹⁵

¹⁵. מקורות: רש"י (ד"ה חוזר ומקריב). רמב"ם (הל' חגיגה ב,ז). רבינו חננאל (הו"ד בתוספות, עיי"ש, ומאירי). תוספות (ד"ה חוזר ומקריב). מאירי (ד"ה מי שהפריש).